[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-1\(8\)-269-281](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-1(8)-269-281)

Наталія Євтушенко

*старший викладач кафедри перекладу, Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»,
м. Маріуполь, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-0601-1643>*

ТОПОС ЛОНДОНА І СПОСОБИ ЙОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ОПОВІДАННЯХ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА А. КОНАН-ДОЙЛА

Анотація. У статті вивчаються особливості репрезентації Лондона в лексико-семантичному просторі оповідань А. Конан-Дойла про Шерлока Холмса. Образ британської столиці осмислено з позицій лінгвокультурології і семіотики з використанням базових термінів сучасних геопоетичних студій «топос» і «локус». Топос Лондона в «холмсіані» А. Конан Дойла розглядається як просторово-сміслова сутність, що формується на перехресті шляхом взаємодії конкретного об'єкту у фізичному просторі і соціокультурних кодів, якими цей топооб'єкт наповнюється. У статті проаналізовано окремі аспекти семіотики міського простору британської столиці; простежено його міфологізацію як Простору Злочину, в межах якого розгортається детективна діяльність Шерлока Холмса і його боротьба з кримінальним світом; акцентується семіотизація лондонського простору як 'величної сцени', на якій розігрується драма злочину. Локація у географічному просторі Лондона розглядається як соціальна характеристика того чи іншого персонажа, а обізнаність/необізнаність з реаліями міської топографії та здатність легко орієнтуватися у місті ідентифікує персонажа як «свого» чи «чужого». У статті проаналізовано вербальні засоби моделювання топосу британської столиці. Як головний просторовий маркер розглянуто астіонім *London*, а також іменники на позначення урбанізованого простору як такого (*city, town* та ін.). Також простежено аспекти застосування техніки «мапування» міського простору Лондону як засобу його фіксації в оповіданнях про Шерлока Холмса. Як центральний знак лондонського простору у текстах холмсіани виокремлено локус вулиці, що об'єктивується назвами вулиць, провулків, проїздів, а також «крапковими» мікротопонімами (назви міських закладів, установ тощо). Локус вулиці розглядається в статті як елемент сюжетотворення і просторова першооснова професійної діяльності Шерлока Холмса, а їх назви – не лише як просторові маркери, але й одиниці соціокультурного коду, що містять різноманітну інформацію про персонажів, які асоціативно чи за місцем

перебування пов'язані з конкретним локусом оповіданнях про Шерлока Холмса А. Конан-Дойла.

Ключові слова: топос, локус, місто, міський простір, місце, вулиця, Лондон, Конан Дойль, Шерлок Холмс.

Natalia Yevtushenko

*Senior lecturer of the Department of Translation,
State Higher Education Institution "Pryazovskyi State Technical University",
Mariupol, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-0601-1643>*

TOPOS OF LONDON AND METHODS OF ITS MODELING IN THE STORIES OF SHERLOCK HOLMES BY A. CONAN DOYLE

Abstract. The article studies the peculiarities of the representation of London in the lexical and semantic space of A. Conan-Doyle's stories about Sherlock Holmes. The image of the British capital is understood from the standpoint of linguistic and cultural studies and semiotics using the basic terms of modern geopoetic concepts "topos" and "locus". London's topos in Holmesian by A. Conan Doyle is viewed as a spatial-semantic entity formed at the crossroads through the interaction of a particular object in physical space and the socio-cultural codes that fill this topographic object. The article analyzes some aspects of the semiotics of the British capital's urban space and traces mythologizing of London as a Space of Crime, within which the detective activity of Sherlock Holmes and his struggle with the criminal world unfolds. The London space is semiotized, and on this 'majestic stage' the drama of crime is played out. Location in the geographical space of London is seen as a social characteristic of a character, and awareness or ignorance of the realities of urban topography and the ability to orient in the city easily identifies the character as «one of them» or «a stranger». The article reviews the verbal means of modeling the topos of the British capital. The main spatial marker is the astionim *London*, as well as nouns to denote urban space proper (city, town, etc.). London urban space 'is mapped' as a means of fixing it in the stories about Sherlock Holmes. The article scrutinizes some aspects of the application of this technique. In the texts of *Holmesiana* the central sign of the London space is the locus of the street that finds its objectification in the names of the streets, London's alleys, and passages as well as in "dotted" microtoponyms (names of city institutions, establishments, etc.). The locus of the street is considered in the article as an element of storytelling and a spatial basis of Sherlock Holmes' professional activity. The names of the streets are not only specific spatial markers, but also the

units of sociocultural code. These ciphers contain various information about A.I. Conan Doyle's characters who are associatively or locally related to a particular locus.

Keywords: topos, locus, city, urban space, place, street, London, Conan Doyle, Sherlock Holmes.

Постановка проблеми. Характерною особливістю розвитку гуманітарного знання на межі XX і XXI ст. є посилення уваги дослідників до географічного простору, взятого в його культурологічному, семіотичному, ментальному вимірах. Такий інтерес до «проблематики «місця»» (Н. А. Черняєва) приводить до появи нових ділянок міждисциплінарних досліджень, що широко використовують потенціал «ландшафтних» і «топохронних» стратегій культурно-географічного знання. «Культурний текст вулиці складається з багатьох наповнених змістом знаків. Локус малих вулиць – це згустки міської тканини, міської історії та культурної географії, що мають прив'язку до місця; це «ойкумена» жителя міста. Топос малих вулиць – це локуси, занурені у культуру». [2]

Ключовим об'єктом сучасних просторових досліджень художніх текстів – з огляду на глобальну експансію урбанізму – є місто, особливо велике місто. [7] До числа найбільш принадних з них для представників «гуманітарної» географії входить Лондон, який був «головним мегаполісом» та індустріальним центром дев'ятнадцятого століття [5], втіленням і символом «урбаністичного ландшафту» та «міської» цивілізації. Ця виняткова роль Лондона не могла не відбитися в цілій низці знакових текстів художньої літератури (Ч. Діккенса, У. Теккерея, У. Коллінза, Е. Бульвер-Літтона), а також у всесвітньо відомих оповіданнях А. Конан Дойла про Шерлока Холмса, які репрезентують найбільш характерні англійські реалії і простори, що відображають національну специфіку, колорит і чарівність. [3, С. 33]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стійкий інтерес науковців і критиків до осмислення образу британської столиці в художній літературі спостерігається ще у другій половині XIX ст. у розвідках Т. de Quincey (1853); J. Thomson (1874); J. Ewing Ritchie (1880); R. Russell (1880); G.R. Sims (1889). Однак «мейнстрімом» вивчення Лондона як топов'єкта в текстах художньої літератури стає з розвитком геопоетичних студій у перші десятиліття XXI століття. Феномен художньої «лондоніани» і «мапування» (mapping) простору британської столиці в літературних текстах вивчається з урахуванням різних науково-методологічних підходів – лінгвокогнітології, лінгвокультурології, семіотики, текстоцентризму тощо. Найбільш значущими у цьому плані є праці І. О. Джеймса та Н. А. Слуки; І. А. Матвеєнко (2005); Л. С. Прохорової (2005); А. П. Сосніна (2007); L. Nead (2000); Т. В. Wheeler-а (2009); О. Б. Павлової (2017) та ін.

У цій чималій низці праць виокремлюються дослідження, сфокусовані на образі Лондона в «холмсіані» А. Конан Дойла. У розвідці польської дослідниці Юстини Яйщок (Jajszczok) Лондон вивчається з урахуванням такого загального принципу організації міського простору як лабіринт (*P. Ackroyd, J. Jajszczok*). Англійські германісти Б. Нойманн та Я. Рупп розглядають особливості авторської «міфогеографічної» інтерпретації Лондона А. Конан Дойлом крізь призму дихотомічної опозиції «тут» і «там», яка з урахуванням тодішніх геополітичних реалій Британії конкретизується як «(імперський) центр» (Лондон) – «(колоніальна) периферія» (переважно Схід) і опозиція «своїї» (феномен «англійськості») і «чужої» (переважно орієнтальної) культури. [3] Однак у вивченні репрезентації міського простору Лондона в конан-дойловській «холмсіані» залишається чимало лакун, які вимагають свого заповнення. Однією з таких є представлення Лондона як «місця» з урахуванням термінології, напрацьованої в межах сучасних геопоетичних студій, а також висвітлення питання щодо прагматики та вербальних засобів моделювання простору Лондона в цих класичних текстах англійської літератури. Окреслена проблема є практично не розробленою ані в студіях літературознавчого, ані лінгвістичного спрямування, хоча зазначений аспект заслуговує найпильнішої уваги, оскільки є важливим компонентом ментальної та мовної картини світу англійців.

Метою пропонованої розвідки є розкриття специфіки репрезентації топосу Лондона в лексико-семантичному (семіотичному) просторі оповідань А. Конан-Дойла про Шерлока Холмса.

Виклад основного матеріалу. Одним з безпосередніх результатів підвищеної уваги вчених до топології культури стало формування геопоетики як нового модусу гуманітарних досліджень. В. Абашев визначає геопоетику як специфічний розділ поетики, предметом якого є «образи географічного простору в індивідуальній творчості», що формуються в національній культурі як результат освоєння окремих місць, регіонів географічного простору і концептуалізації їх образів». [1] Предметом геопоетики є художньо-естетична та/чи філософська рефлексія певної «точки» (гео)фізичного чи уявного/міфологічного простору (місце, місто, територія, ландшафт), взятого у його власному культурно-історичному бутті. Засобом моделювання геопоетичного простору в текстах мистецтва слова є одиниці вербального коду, головним чином лексика (топоніміка, діалектизми, етнографізми, екзотизми) і також тропи, що базуються на одиницях лексичного рівня мови (метафора, метонімія, порівняння). Їх використання підпорядковано репрезентації геопростору як цілісного етно/національно-культурного середовища, його символізації та міфологізації.

У сучасній лінгвістиці напрацьована ціла низка термінологічних

позначень просторових об'єктів. «Потенціал «ландшафних» та «топохронних» стратегій культурно-географічного знання дуже високий». [8] Одним з найбільш уживаних є поняття *топосу*, під яким зазвичай розуміють значиме для художнього тексту (або групи художніх текстів – напрямку, епохи, національної літератури на загал) «місце розгортання смислів», яке може корелювати з будь-яким фрагментом (або фрагментами) реального простору». [4, С. 89]

У цьому сенсі одним з найбільш принадних топов'єктів, що знайшли своє художнє відображення в творах літератури, є Лондон – одна з найвеличніших світових столиць і ключова складова «англійськості». Після «славної революції» XVII ст. Лондон дуже швидко стає найбільш «взірцевим капіталістичним містом і входить в картину світу англійців як уособлення нового світоустрою і один з центрів європейської цивілізації.

Першими, хто чітко усвідомлює цей новий статус міста, стають англійські романтики Дж. Г. Байрон і П. Б. Шеллі. Так, наприклад, Байрон, подаючи у своїй епічній поемі “Don Juan” (1817-1824) широку панораму суспільного життя Європи після наполеонівської доби, змальовує столицю Британії як один з центрів тогочасної буржуазної цивілізації. Шеллі у своїх поезіях уподібнює Лондон до пекла.

Ще більш помітне місце Лондон займає в літературі епохи королеви Вікторії, яка (епоха) в соціокультурному плані на загал характеризувалася домінуванням міського способу життя. [5, С. 88] У цей час Лондон не лише перетворюється на високоурбанізоване середовище, але й мислиться як осердя вікторіанського світу із специфічними для нього цінностями, культурою, способом життя. Відтак, саме в літературі вікторіанської доби описи Лондона стають більш рельєфними та об'ємними, поступово оформлюючись в самостійний образ. У першу чергу це стосується творів Ч. Діккенса, якого нині вважають одним з перших англійських письменників-урбаністів. У його романах «Лондон стає одночасно місцем дії і сценою, силою, що визначає розвиток сюжету і поведінку героїв». [5, С. 88]

Ця теза відображає специфічні особливості інтерпретації Лондона і в «холмсіані» Артура Конан-Дойла. У зв'язку з цим висловимо кілька принципових думок щодо прагматики образу британської столиці, яка й визначила особливості його (образу) конструювання в оповіданнях про Шерлока Холмса.

Перше й головне запитання, яке постає щодо цього, – чому саме Лондон робить А. Конан Дойл місцем дії у його детективних оповіданнях? Адже саме Лондон є місцем постійного проживання Шерлока Холмса майже в усіх оповіданнях циклу. Саме у район Marylebone, що у середмісті британської столиці, приходять ті, хто потребує поради та допомоги знаменитого

детектива. І саме в рамках фізичного простору Лондона (включаючи й передмістя) розгортаються напружені сюжетні колізії оповідань і повістей про Шерлока Холмса.

Як на наш погляд, відповідь на поставлене запитання слід шукати насамперед в особливостях часу, в межах якого розгорталася творчість А. Конан-Дойла і створювалися оповідання про Шерлока Холмса, в яких цей час відображений.

Зокрема, йдеться про спричинене високими темпами урбанізації різке зростання рівня злочинності у місті, через що столиця Британської імперії перетворилася на кримінальну столицю усієї Європи, заробивши репутацію притулку для порушників закону.

Цьому сприяло не лише скупчення населення Лондона, але й власне *топографія міста*, стрімке хаотичне розростання забудов від міста до околиць і навколишніх сіл. [13, С. 6] Польська дослідниця Юстина Яйцок слушно зазначає з цієї нагоди, що вже один погляд на план Лондона засвідчує, що міська забудова нагадує лабіринт. [12, С. 58] На цьому ж наголошують П. Акройд, характеризуючи лондонську забудову як “bricken wilderness” [10, С. 579] та ін. Це створює істотні переваги для потенційних правопорушників: безліч взаємопов'язаних вулиць, алей та провулків Лондона і непроникний жовтий туман перешкоджав ефективному переслідуванню, а велика кількість мешканців дозволяла злочинцям легко загубитися серед них. [12, С. 58] Зазначені суспільно-історичні реалії стали тими визначальними чинниками, що зумовили вибір місця дії в оповіданнях про Шерлока Холмса.

Презентація Лондона як місця дії в аналізованих художніх текстах відбувається насамперед через активне використання астіоніма **London**, який вживається в «холмсіані» 96 разів. Практично в усіх зафіксованих випадках цей онім репрезентує місто як *одиночку фізичного простору*. Онім ‘London’ з’являється у мовленні різних персонажів (включаючи самих Холмса і Ватсона), вживаючись на позначення британської столиці як топооб’єкта, як «точки» на географічній карті, пор.:

*If you consider how much creosote is carted about **London** in one day, it is no great wonder that our trail should have been crossed.* (“The Sign of Four”); [11]

*It is a hobby of mine to have an exact knowledge of **London**.* (“The Red-Headed League”) [14] тощо.

Астіонім ‘London’ в оповіданнях про Шерлока Холмса позбавлений аксіологічно чи емоційно заангажованого змісту. Він фіксує лише приналежність до того фрагменту простору, який позначається іменем *London*, пор.:

*I travelled in my youth, took to the stage, and finally became a reporter on an evening paper in **London*** (“The Man with the Twisted Lip”); [14]

*'As you are aware, Watson, there is no one who knows the higher criminal world of **London** so well as I do'* ("The Final Problem") [11] та ін.

Часто акціонім 'London' використовується на позначення переміщення в географічному просторі; у таких випадках він вживається з дієсловами руху з використанням засобів просторового дейксису, пор.:

*... we both **go back to London** by the night train* ("Silver Blaze"). [11]

Найчастіше такі конструкції спостерігаються в наративах персонажів, які приїжджають до англійської столиці – як персонажів «чужих», «не-своїх», «не-лондонців», пор.:

*"I'm a stranger **in London**";*

*"<...> When I got to **London** my pocket was about empty <...>"* ("Study in Scarlet"); [11]

*"<...> you <...> had some remarkable experience since you arrived **in London**?"* ("The Hound of Baskerville"). [11]

Для маркування простору британської столиці А. Конан Дойл використовує також іменник *city*, який – на відміну від вербальної презентації 'London' – несе у собі певний емоційний заряд і вживається з лексичними одиницями, що мають оцінне значення, пор.:

*Then came rows of two-storied villas each with a fronting of miniature garden, and then again interminable lines of new staring brick buildings, – the monster tentacles which the **giant city** was throwing out into the country* ("The Sign of Four"); [11]

*We had left the damp fog of **the great city** behind us, and the night was fairly fine.* ("The Sign of the Four") [11] тощо.

У наведених контекстах емоційно забарвлені прикметники *great, giant* актуалізують уявлення про розмір і велич міста і у такий спосіб відображають особисте ставлення оповідача до презентованого топооб'єкту, пор.:

*As long as this man has no idea that anyone can have a clue there is some chance of securing him; but if he had the slightest suspicion, he would change his name, and vanish in an instant among **the four million inhabitants of this great city**.* ("A Study in Scarlet") [11] тощо.

Базовими семантичними індикаторами топосу Лондона (як, вочевидь, і будь-якого міста), є іменники на позначення сегментів простору міста. Для А. Конан-Дойла центральним знаком лондонського простору є вулиця. Лексема *street* у текстах оповідань про Шерлока Холмса вживається близько 100 разів, у тому числі й у складі урбанонімів (власне ім'я будь-якого внутрішньоміського топографічного об'єкта), на кшталт *Baker-Street, Bow-Street, Oxford-Street* тощо, а також 32 рази – як узагальнена номінація Лондонського простору, пор.:

*I could not sit quiet in my chair, if I thought that such a man as Professor Moriarty were walking **the streets of London** unchallenged.* ("The final problem"); [11]

He flicked the horse with his whip, and we dashed away through the endless succession of sombre and deserted streets. (“The Man with the Twisted Lip”) [14] тощо.

Для позначення топооб’єктів, подібних до вулиці, використовуються також лексеми *road, lane, alley*.

Вулиця як *локус*, тобто просторово-смилова сутність, що має прив’язку до конкретного місця, яке не є нескінченним, а має фізичні розміри та межі [6, С. 112], що зумовлені особливостями міської забудови чи природними перешкодами, виступає в оповіданнях А. Конан Дойла головним засобом точної фіксації координат у просторі Лондона. По суті, саме вулиці Лондона є «просторовою першоосновою» [3] професійної діяльності Шерлока Холмса як приватного детектива. Така докладна фіксація виникає, зокрема, з потреби якомога швидше і правильніше потрапити на місце злочину (наприклад, інспектор Скотланд-Ярда Лестрейд, який часто звертається до Холмса по допомогу, завжди вказує точну адресу, куди просить прибути знаменитого детектива), а також успішно ‘вибратися’ з місця небезпечної пригоди, пор.:

"Come instantly, 131, Pitt Street, Kensington. – Lestrade." (“Six Napoleons”); [11]

"My dear Mr. Sherlock Holmes, – "There has been a bad business during the night at 3, Lauriston Gardens, off the Brixton Road. (“A Study in Scarlet”) [11] та ін.

Фіксація міського простору відбувається в оповіданнях про Шерлока Холмса й за допомогою «точкових мікротопонімів» – назв комерційних об’єктів (магазинів, ресторанів, кафе, салонів тощо [9, С. 226]), наприклад:

*<...> "Let me see," said Holmes, standing at the corner and glancing along the line, "I should like just to remember the order of the houses here. <...> There is Mortimer's, the **tobacconist**, the little newspaper **shop**, the Coburg branch of the City and Suburban **Bank**, the Vegetarian **Restaurant**, and McFarlane's **carriage-building depot**. That carries us right on to the other block.* (“The Red-headed League”) [14] тощо.

Окрім цього, вказівка на точну локацію у міському просторі дозволяє скласти уявлення про місце, де відбулася чи відбуватиметься подія, яка має сюжетотворюючий характер, як наприклад, це відбувається в оповіданнях “The Adventure of Empty House” та “The Red-headed League” (відповідно) [11; 14]:

My observations of No. 427 Park Lane did little to clear up the problem in which I was interested. (“The Adventure of Empty House”);

*<...> Apply in person on Monday, at eleven o'clock, to Duncan Ross, at the offices of the League, 7 **Pope's Coun, Fleet Street*** (“The Red-Headed League”).

У оповіданнях А. Конан Дойла – у відповідності до прагматики жанру детектива – топос Лондона постає як сукупність знаків і символів, які потребують розшифровки, яка вимагає залучення культурологічного

матеріалу. Прикладом цього є, зокрема, згадана в останньому з наведених контекстів Fleet Street – вулиця у лондонському Сіті. Розташована в історичному районі Лондона, Fleet Street є надзвичайно красивим і дорогим районом Лондона. Отже, вибір злочинцями цієї локації для розміщення «липового» офісу «липової» фірми покликаний переконати потенційну жертву аферистів в серйозності пропонуваної роботи і солідності удаваного роботодавця.

Таким чином, локуси в «холмсіані» є не лише просторовими маркерами, але й одиницями *соціокультурного коду*, що містять інформацію про соціальний і майновий статус, колізії життя тих персонажів, життя чи діяльність яких асоціативно чи за місцем перебування пов'язана з даним конкретним локусом. Наприклад, Парк-Лейн (Park Lane), що згадується у наведеному вище уривку з “The Adventure of Empty House”, за часів Конан Дойла була і нині залишається однією з найбільших доріг у Вестмінстер-Сіті у центральній частині Лондона. За даними журналу “Monopoly”, на цій вулиці знаходиться чи не найдорожча нерухомість у Лондоні. Тому зрозуміло, що один з епізодичних персонажів оповідання аристократ Рональд Адер, з вбивства якого розпочинається нове розслідування Холмса, мав значні статки.

Наведемо інший приклад:

Our quest does not appear to take us to very fashionable regions.” (“The Adventure of the Bruce Partington Plans”). [11]

У даному контексті йдеться про південно-східну околицю Лондона, Брікстон, відому тим, що тут, у напівзаселених кварталах, знаходили притулок мандрівники й іноземці. Це робить цілком зрозумілою іронію оповідача (Ватсона) про те, що їх клієнт, вочевидь, запросив їх до не дуже респектабельного місця.

З огляду на відзначені особливості, більш-менш розлогі топонімічно деталізовані описи Лондона присутні практично у кожному оповіданні про Шерлока Холмса. Складається враження, що автор творить Лондон як самостійний окремий «текст», ретельно відтворюючи його найдрібніші деталі.

Топос Лондона формується на перехресті кількох оповідних перспектив:

а) наративу Ватсона (який, за сюжетом, є автором «Записок про Шерлока Холмса»), що включає його внутрішні монологи, діалогічне мовлення, описи їх з Шерлоком Холмсом маршрутів, пов'язаних з діяльністю останнього, детальних маршрутів руху інших персонажів, описів місця злочину;

б) наративу Шерлока Холмса, який реалізується переважно через діалогічне мовлення;

в) наративів інших персонажів оповідань, здебільшого тих, хто звертається до Холмса по допомогу і тих, хто розповідає про свої злочини.

Окремий тип наративу становить ситуація, яку можна жанрово визначити як «*вид з вікна*», оскільки представлені у таких фрагментах описи фіксують ті прикмети міського пейзажу, які можна помітити, поглянувши у вікно. Пор.:

In the third week of November, in the year 1895, a dense yellow fog settled down upon London. From the Monday to the Thursday I doubt whether it was ever possible from our windows in Baker Street to see the loom of the opposite houses. <...> For the fourth time, after pushing back our chairs from breakfast we saw the greasy, heavy brown swirl still drifting past us and condensing in oily drops upon the window-panes. <...> “Look out of this window, Watson. See how the figures loom up, are dimly seen, and then blend once more into the cloudbank. (“The Adventure of the Bruce Partington Plans”). [11]

Ще одна суттєва функція Лондону в оповіданнях Конан Дойля про Шерлока Холмса полягає у тому, що орієнтація у просторі британської столиці є показником сприйняття його як «свого» чи «чужого». Це положення стосується, насамперед, самих Холмса і Ватсона. Якщо Холмс чудово знає Лондон, причому не лише його середмістя, але й околиці (“*It is a hobby of mine to have an exact knowledge of London,*” (“The Red-Headed League”) [14], то Ватсон, який оселився в столиці лише нещодавно, після багатьох років військової служби далеко поза межами метрополії, часто втрачає орієнтацію у ньому, пор.:

<...> At first I had some idea as to the direction in which we were driving; but soon, what with our pace, the fog, and my own limited knowledge of London, I lost my bearings, and knew nothing, save that we seemed to be going a very long way. <...> Sherlock Holmes was never at fault, however, and he muttered the names as the cab rattled through squares and in and out by tortuous by-streets. (“The Adventure of the Bruce-Partington Plans”). [11]

Ставлення до Лондону як ‘свого’ чи ‘чужого простору’ є критерієм для ідентифікації й інших персонажів як ‘своїх’ та ‘чужих’, пор.:

Now, if you are well up in your London, you will know that the office of the company is in Fresno Street, which branches out of Upper Swandam Lane, where you found me to-night. Mrs. St. Clair had her lunch, started for the City, did some shopping, proceeded to the company's office, got her packet, and found herself at exactly 4:35 walking through Swandam Lane on her way back to the station. (“The Man With The Twisted Lip”). [14]

Серед тих прихованих культурологічних, ідеологічних та ін. смислів, якими в «холмсіані» насичений образ британської столиці, одне з чільних місць посідає міфологізація Лондона як простору злочину і Зла, борцем із яким виступає знаменитий детектив, пор.:

We were about to hunt in dark jungle of criminal London (“The Adventure of the Empty House”). [11]

Водночас в оповіданнях про Шерлока Холмса Лондон осмислюється як «велична сцена» ('great stage'), на якій розігрується драма злочину. У такому контексті точна фіксація «місця» зумовлюється намаганням якомога точніше виписати «декорації» цього «спектаклю», пор.:

We travelled by the Underground as far as Aldersgate; and a short walk took us to Saxe-Coburg Square, the scene of the singular story which we had listened to in the morning ("Red-headed League"). [14]

Висновки. Топос Лондона як просторово-сміслова сутність формується в «холмсіані» А. Конан Дойла шляхом взаємодії конкретного об'єкта у фізичному просторі і соціокультурних кодів, якими цей топооб'єкт наповнюється. У відповідності до реалій життя британської столиці у ХІХ – на початку ХХ століття, а також з урахуванням специфіки детективного жанру, Лондон в оповіданнях про Шерлока Холмса міфологізується як простір злочину, в межах якого розгортається детективна діяльність Шерлока Холмса і його боротьба з кримінальним світом. Окрім цього, локація у географічному просторі Лондона є соціальною характеристикою того чи іншого персонажа, а обізнаність чи обізнаність/необізнаність з реаліями міської топографії ідентифікує персонажа як «свого» чи «чужого».

Головним просторовим маркером – репрезентантом британської столиці на вербальному рівні є астіонім *London*, а також іменники на позначення урбанізованого простору як такого (*city, town* та ін.).

Центральним знаком лондонського простору в оповіданнях про Шерлока Холмса є локус вулиці, що представлений назвами вулиць, провулків, проїздів), а також «крапковими» мікротопонімами (назви міських закладів, установ тощо).

Перспективи дослідження визначаються подальшим поглибленням вивчення засобів репрезентації простору Лондона в оповіданнях про Шерлока Холмса і виявленням символічних кодів топосу британської столиці.

Література:

1. Абашев В.В. Пермь как текст. *Пермь в русской культуре и литературе XX века*. Директ-Медия, Москва-Берлин. 2014. ISBN: 978-5-4475-0441-0. Режим доступа: <https://iknigi.net/avtor-vladimir-abashev/104433-perm-kak-tekst-perm-v-russkoy-kulture-i-literature-hh-veka-vladimir-abashev.html>
2. Гольдин П.З. Топонимика, локус и топос малых улиц в парадигме семиотики. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2012. № 11. Ч. 2. С. 66–69.
3. Нойманн Б., Рупп Я. Формирование культурных топографий и динамика сериальности: дело Шерлока Холмса. *Топография популярной культуры* / А. Розенхольм, И. Савкина. Москва: Новое литературное обозрение, 2015. С. 33–63.
4. Прокофьева В.Ю. Категория пространство в художественном преломлении: локусы и топосы. *Вестн. Оренбургского гос. ун-та*. 2005. № 11. С. 87–94.

5. Скороходько Ю.С. Образ Лондона в викторианском и неовикторианском романе. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство. 2009. Вип. XXII. С. 129–136. Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17108/16-Skorohodko.pdf?sequence=1>

6. Субботина Т.В. Локус, топос, урбоним, микротопоним: к вопросу о содержании пространственных понятий. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 24 (239). Филология. Искусствоведение. Вып. 57. С. 111–113.

7. Трубина Е.Г. *Город в теории: опыты осмысления пространства*. Москва: Новое литературное обозрение, 2011. 520 с. Режим доступа: <https://www.academia.edu/7742218/>

8. Уваров М.С. Культурная география в культурологической перспективе (аналитический обзор). *Международный журнал исследований культуры*. 2011, № 4. С. 6–17. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnaya-geografiya-v-kulturologicheskoy-perspektive-analiticheskij-obzor/viewer>

9. Щербак А.С., Грошев И.В. Социативная семантика урбанонимов. *Социально-экономические явления и процессы*. Т. 12, № 5, 2017. С. 224–229. Режим доступа: <http://journals.tsutmb.ru/a8/upload/auto/b7/c5/temp.b7c58f584540ca6be3d6946d35ba9bfc.pdf>

10. Ackroyd P. *London: The Biography*. London: Vintage, 2001. 822 p.

11. Conan Doyle A. *Sherlock Holmes: The Complete Stories*. Ware: Wordsworth Editions. 2006. 1408 p. Режим доступа: <https://library.waimatedc.govt.nz/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=1682>

12. Jajszczok J. The Maze, the Fog, the Mass, the Dog: Sherlock Holmes in London. W: M. Kowalczyk-Piaseczna, M. MametMichalkiewicz (red.), "Urban amazement". Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015. S. 57–74. Режим доступа: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/4828/1/Jajszczok_The_Maze_the_Fog_the_Mass_the_Dog.pdf

13. Hekhuis L. The city of London in Conan Doyle's Sherlock Holmes. Режим доступа: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/31538>

14. *The Adventures and Memoirs of Sherlock Holmes*. Ware: Wordsworth Classics, 1996. Режим доступа: <https://www.worldcat.org/title/adventures-memoirs-of-sherlock-holmes/oclc/298534518>

References:

1. Abashev, V.V. (2014). *Perm' kak tekst. Perm' v russkoj kul'ture i literature XX veka* [Perm as text. Perm in Russian culture and literature of the XX century]. Moskva-Berlin: Direkt-Medija, Moskva-Berlin [in Russian].

2. Gol'din, P.Z. (2012). Toponimika, lokus i topos malych ulic v paradigme semiotiki. *Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i juridicheskie nauki, kul'turologija i iskusstvovedenie* [Toponymy, locus and topos of small streets in the paradigm of semiotics. Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art history]. *Voprosy teorii i praktiki - Questions of theory and practice*, 11, 2, 66–69 [in Russian].

3. Nojmann, B., Rupp, Ja. (2015). *Formirovanie kul'turnyh topografij i dinamika serial'nosti: delo Sherloka Holmsa*. [The formation of cultural topographies and the dynamics of seriality: the case of Sherlock Holmes]. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie [in Russian].

4. Prokof'eva, V.Ju. (2005). Kategorija prostranstvo v hudozhestvennom prelomlenii: lokusy i toposy [The category of space in artistic interpretation: loci and topoi]. *Vestn. Orenburgskogo gos. un-ta - Vestn. Orenburg state. university*, 11, 87–94 [in Russian].

5. Skorohod'ko, Ju.S. (2009). *Obraz Londona v viktorianskom i neoviktorianskom romane* [The image of London in the Victorian and neo-Victorian novel]. *Aktual'ni problemi slov'jans'koj*

filologii. Serija: Lingvistika i literaturoznavstvo - Actual problems of words/Janian philology. Series: Linguistics and literary studies, 22, 129–136 [in Russian].

6. Subbotina, T.V. (2011). Lokus, topos, urbonim, mikrotoponim: k voprosu o soderzhanii prostranstvennyh ponjatij [Locus, topos, urbonym, microtoponym: to the question of the content of spatial concepts]. *Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta - Bulletin of the Chelyabinsk State University*, 24 (239), 111–113 [in Russian].

7. Trubina, E.G. (2011). *Gorod v teorii: opyty osmyslenija prostranstva [City in theory: experiences of understanding space]*. Moskva: Novoe literaturnoe obozrenie [in Russian].

8. Uvarov, M.S. (2011). Kul'turnaja geografija v kul'turologicheskoj perspektive (analiticheskij obzor) [Cultural Geography in a Cultural Perspective (Analytical Review)]. *Mezhdunarodnyj zhurnal issledovanij kul'tury - International Journal of Cultural Studies*, 4, 6–17 [in Russian].

9. Shherbak, A.S, Groshev, I.V. (2017). Sociativnaja semantika urbanonimov [Social semantics of urbanonyms]. *Social'no-jekonomicheskie javlenija i process - Socio-economic phenomena and processes*, 12, 5, 224–229 [in Russian].

10. Ackroyd P. *London: The Biography*. London: Vintage, 2001. 822 p.

11. Conan Doyl A. *Sherlock Holmes: The Complete Stories*. Ware: Wordsworth Editions. 2006. 1408 p. Режим доступа: <https://library.waimatedc.govt.nz/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=1682>

12. Jajszczok J. The Maze, the Fog, the Mass, the Dog: Sherlock Holmes in London. W: M. Kowalczyk-Piaseczna, M. MametMichalkiewicz (red.), "Urban amazement". Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015. S. 57–74 Режим доступа: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/4828/1/Jajszczok_The_Maze_the_Fog_the_Mass_the_Dog.pdf

13. Hekhuis L. The city of London in Conan Doyle's Sherlock Holmes. Режим доступа: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/31538>

14. *The Adventures and Memoirs of Sherlock Holmes*. Ware: Wordsworth Classics, 1996. Режим доступа: <https://www.worldcat.org/title/adventures-memoirs-of-sherlock-holmes/oclc/298534518>